

Új helyesírási szótárunkról

Az év nyarán végre megjelent egy régóta várt szótár: anyanyelvünk új helyesírási szótára.*

A szótárak nagy családjában sajátos típust képviselnek a helyesírási célú szógyűjtemények. Ezek — szemben az értelmező szótárakkal — az adott nyelv szavainak csak írásformájáról tájékoztatnak. Lehetnek általános jellegűek vagy szaktudományi célt szolgálók. A legszélesebb körű érdeklődésre természetesen az irodalmi és köznyelv szavait leltározó művek számítanak.

Bár ez természetesnek tartható, mégis meglepetés volt a szerzők és a kiadók számára, hogy a sajtó már jóval (kb. fél évvel) a szótár megjelenése előtt érdeklődni kezdett a szótár iránt: mikor jelenik meg? mi lesz benne? Ezt valószínűleg a helyesírás társadalmi szerepének némi módosulása magyarázza: ma jóval többen érintettek a helyesírási ügyekben, mint korábban valaha is, hisz nem mindegy például az, hogy át kell-e programozni esetleges szabályváltozások miatt a szövegszerkesztőket vagy nem. Ezért fontos a szótár alcíme: „A Magyar Tudományos Akadémia szabályai szerint”; ami azt akarja a szótár használóival tudatni, hogy a mű összhangban van az MTA 1984-ben elfogadott és azóta változatlan helyesírási elveivel. Továbbá: mivel a magyar nyelvű írásgyakorlat iránytűje 1832 óta az Akadémiától elfogadott és kibocsátott szabályzat, remélhető és kívánatos, hogy a Magyar helyesírási szótár ajánlásait ne csak itthon, hanem a Magyar Köztársaság határain túl is mindenütt kövessék.

A szókincs minden nyelvnek a legmozgékonyabb állománya; azonnal jelzi a társadalomban végbemenő változásokat. A szótárak mindig csak bizonyos késéssel tudják ezeket a mozgásokat követni, tükrözni. Az új helyesírási szótár mintegy 140 000 szavas anyagának összeállításakor a munkatársak és a lektorok fő törekvése természetesen a korszerűsítés volt. Ez az új szótár előzményéhez, a Helyesírási kézis�ótárhoz (Bp., 1988.) képest kétirányú tevékenységet jelentett. Egyrészt ki lehetett (sőt ki is kellett) hagyni belőle a feleslegessé vált szavakat, másrészt bővíteni kellett a régi szóanyagot szókincsváltó évtizedünk friss elemeivel.

Kimaradtak például: *aggregényadó, búzaföldadó-fizetés, cséplőellenőr, szén-csata, háztartási szén, bizalmicsoport, háziipari szövetkezet, tanácsi ipar, szta-*

* Magyar helyesírási szótár. A Magyar Tudományos Akadémia szabályai szerint. Szerkesztette: Deme László, Fábán Pál és Tóth Etelka. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999. 587 o.

hanovista, tagkönyucseré, káderos, munkasiker, népfrentbizottság, pártmunkásküldöttség.

Bekerültek például: *adatbázis, adathordozó, azonosító jel, általános forgalmi adó, röv.: áfa, áfás számla, áfa-visszaigénylés, akciófilm, akciófilm-sorozat, Állami Számvevőszék, röv.: ÁSZ, bróker, brókercég, byte, chip l. csip, cukkini, cirkó, csúszó leértékelés, dekóder, dzsoging, diákönkormányzat, drogambulancia, epekőzúzás, euró, egyszer használatos fecskendő, fitneszszalon, imázs, interaktív, intercity...* és messze vagyunk még az ábécé végétől.

Történelmi fontosságuk miatt tört. jelzéssel maradtak bent a szótárban az olyan tulajdonnevek, mint: *Kelet-Berlin, Varsói Szerződés, Leningrád, Sztálingrád, SZSZKSZ = Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Szovjetunió, Csehszlovákia.*

A szótárban szereplő mintegy 140 000 szó a teljes magyar szókincsnek (igen szerény számítások szerint 1 000 000 szavunknak) alig több, mint egytized része. Ennek ellenére a szótár — szerkesztési technikája révén — hasznos segítséget nyújthat értő forgatóinak a szótárban nem szereplő szavak tekintetében is. Azáltal ugyanis, hogy a szótár nemcsak címszavakat tartalmaz, hanem ragozott formákat és képzett származékokat, továbbá előtagokkal, illetőleg utótagokkal alkotott összetételeket is, az analógiák révén megtöbbszörözi a benne levő szóanyagot.

Szeretném felhívni a Magyar Tudomány olvasóinak figyelmét még a következőkre is. — Új helyesírási szótárunk a magyar irodalmi és köznyelv szótára ugyan, de ez nem jelent érdektelenséget a szaktudományokkal szemben. Sőt: a szerkesztők (élve a komplex személyi összetételű akadémiai Magyar Nyelvi Bizottság által biztosított lehetőségekkel) arra törekedtek, hogy közérdekű szaknyelvi szavak (földrajzi nevek, vegyületnevek, növénynevek, informatikai szavak, közgazdaságtani kifejezések stb.) is helyet kapjanak a szótárban. Természetesen csak az iránymutatás, nem pedig a teljesség igényével.

Ezt az első kiadást bizonyára követni fogják újabbak is. A szótár egyik szerkesztőjeként azt kérem folyóiratunk olvasóitól, hogy az esetleges hibákra szíveskedjenek bennünket figyelmeztetni, illetőleg tegyenek javaslatokat az esetleges bővítésre nézve.

Fábián Pál